

اخلاص راز جاودانگی است

سالک الی الله پس از عبور از منزل چهارم (ذکر) به وادی بعدی یعنی اخلاص وارد می شود و عارفان مسلمان از اخلاص به عنوان راز جاودانگی یاد می کنند.

سالک الی الله پس از عبور از منزل چهارم (ذکر) به وادی بعدی یعنی اخلاص وارد می شود و عارفان مسلمان از اخلاص به عنوان راز جاودانگی یاد می کنند.

سالک الی الله پس از عبور از منزل ذکر (منزل چهارم) به وادی بسیار خطیری و صعبی به نام اخلاص وارد می شود. عرفای شریف اسلام از اخلاص به عنوان راز جاودانگی یاد می کنند. عبور از این منزل دشوار صرفاً برای فردی میسر است که از هدایت الهی بهره ای برده باشد و با ذکر عملی یا همان پرهیز از گناه قلب خود را از اوهام و خیالات نفسانی پاک کرده باشد. رسیدن به مقامات ربانی در این منزل حتی برای اهل تقوا هم دشوار است. در موضوع اخلاص این بحث وجود دارد که آیا اخلاص در افراد ریشه ذاتی و تکوینی دارد و یا اکتسابی بوده و شخص می تواند در طی مراحل آن را مانند برخی از صفات شایسته دیگر در خود ایجاد کند؟

در پاسخ به این سوال می توان گفت موضوع اخلاص خود به دو بخش کلی اخلاص تکوینی و اخلاص اکتسابی تقسیم می شود. این عبارت به آن معناست که مراتبی از اخلاص در انسان ریشه در وی داشته و به نوعی تکوینی می باشد اما شخص نباید تصور کند که در صورت عدم برخورداری از این صفت شایسته دیگر قادر به کسب آن نمی باشد. اخلاص تکوینی خود اولین مرتبه از مراتب ذاتی انسان است. جناب انسان باید تلاش کند قلباً، روحاً، عقلاً و از جنبه های نفسانی پاک و مطهر شود تا در ادامه وصول به حضرت حق و بهره مندی از انوار الهی برای وی میسر شود. و اما اخلاص اکتسابی امری تدریجی می باشد که در نتیجه مداومت و ممارست بر انجام برخی اعمال نیک قابل بدست آوردن می باشد. برای رسیدن به درجات والا در این منزل شریف، جناب انسان باید افکار و نیت خود را از بند عالم ماده آزاد کند تا در ادامه به مقامی از مقامات اخلاص ربانی نائل شود. لذا گفته اند تعلق به امور دنیا نورانیت و معنویت را از انسان گرفته و آن را به ظلمت وابستگی ها وارد می کند و در نقطه مقابل آزادی از این ظلمت شرایط اتصال به جلال و جمال الهی را برای انسان فراهم می کند. در این مقام است که شیطان دیگر به انسان مخلص راه ندارد چون شخصی که به مرتبه ای از مراتب اخلاص نائل شد پس از آن از نور هدایت بهره مند شده و مظاهر حق را با چشم دل مشاهده می کند.

اخلاص راز جاودانگی

برخی افراد گاه از خود سوال می کنند که با وجود برخورداری از تمام شایستگی های لازم چرا کارهای آنها بی نتیجه و بی ثمر مانده است. در بین علمای اسلام شخصیتی مانند شیخ عباس قمی مولف کتاب شریف مفاتیح الجنان خود نمونه ای از مخلصین است. در تاریخ اسلام افراد بسیاری کتاب ادعیه نوشته اند اما در زمان کنونی حتی نام بسیاری از این کتاب ها نیز شنیده نمی شود، زیرا گذر زمان بسیاری از کتاب ها را زده و صرفاً برخی از کتب همچون میراثی گرانبها زنده باقی مانده اند. افرادی که در زمینه بررسی کتب ادعیه متخصص هستند به خوبی می دانند که کتاب هایی در طول تاریخ وجود داشته که شاید به مراتب بهتر از مفاتیح الجنان بوده اما سوال در اینجا این است که چرا کتاب مفاتیح شیخ عباس قمی در بین آن آثار مانده گار شده است. بدون شک در اینجا رازی وجود دارد. در حقیقت اخلاص مولف در نگارش این کتاب کلید جاودانه شدن این اثر ارزشمند است. هر کس به مراتبی از اخلاص نائل شود، کارهای نیک او ثمربخش و ماندگار خواهد شد.

لذا گفته اند جناب انسان در خفا و عیان همیشه باید اخلاص داشته باشد. سالک اگر در کارها مخلص باشد، قطعاً مظاهر حق را مشاهده خواهد کرد. در انجام هر کاری باید اخلاص داشت. اگر سخنران هستی، اخلاص می تواند کلام شما را نافذ و ماندگار کند. اگر مدرس هستید، اخلاص دروس شما را دلنشین و ماندگار خواهد کرد. اخلاص است که کیفیت عبادات واجب و مستحب انسان را به اوج خود می رساند. اما برخی افراد پس از مقایسه شایستگی های خود با دیگران روزی از خود سوال می کنند که چرا کل زحمات عمرمان بی ثمر و بی نتیجه شده است. در اینجا پاسخ این است که شما در عمل خود مخلص نبودید، لذا آثار نیک اعمال شما از بین رفته است.

مرحوم ملا احمد و ملا محمد (پدر و پسر) در کتابی که مشترکاً در علم اخلاق تالیف کرده اند به بررسی آثار اخلاص در عمل پرداخته اند. این دو شخصیت بزرگ عمل نیک انسان را به یک درخت سبز و خرم تشبیه کرده و سپس اخلاص در عمل را عامل بارور شدن این درخت معرفی می کنند. بدون شک اعمال نیک جلوه ای خاص در زندگی انسان ایجاد می کنند و این خود یکی از الطاف الهی می باشد، اما ثمر بخش بودن اعمال خود موضوع دیگری است که در گرو اخلاص در عمل است. شهادت، فقر، غنا، عدل، رضا، سخط، همه و همه اخلاص می خواهد، لذا عرفای شریف اسلام اخلاص را راز جاودانگی معرفی کرده اند.

اخلاص در آیات و روایات

در امر اخلاص آیات متعددی در قرآن مجید وجود دارد که از جمله آن موارد می توان به آیه ۶۵ از سوره غافر اشاره کرد. خداوند

متعال در این آیه شریفه خطاب به بندگان خود فرموده اند: «هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ: همانا او خداوند یکتاست و جز او خدایی نیست. پس او را بخوانید و دین خود را برای وی خالص گردانید. و حمد و سپاس ویژه پرودگار جهانیان است.

همچنین پیامبر اسلام(ص) و اهل بیت ایشان(ع) نیز نصایح و بیانات گهرباری را در این زمینه ارائه فرموده‌اند. برای مثال از امیر مومنان علی (ع) نقل شده است که: عَلَيْكُمْ بِصِدْقِ الْإِخْلَاصِ وَ حُسْنِ الْيَقِينِ ، فَإِنَّهُمَا أَفْضَلُ عِبَادَةِ الْمُقَرَّبِينَ: بر شما باد اخلاص راستین و یقین نیکو، زیرا این دو از برترین عبادات مقربان هستند.

امام علی (ع) در حدیث دیگری متذکر می‌شوند که: ثَمَرَةُ الْعِلْمِ إِخْلَاصُ الْعَمَلِ: همانا ثمره و میوه علم، اخلاص در عمل است. در بیان آیه فوق خداوند متعال بندگان خود را به خالص کردن اعمال فرمان داده و حضرت امیر(ع) اخلاص را دری برای رسیدن به قرب حق معرفی می‌کنند. با توجه به بیان فوق می‌توان نتیجه گرفت که موضوع اخلاص در زندگی انسان آثار و نتایج غیر قابل وصفی دارد که صرفاً با رسیدن به مراتبی از آن می‌توان نتیجه اعمال نیک را به خوبی درک کرد. قلب انسان محل دریافت انوار الهی می‌باشد و بهره‌مندی از نور هدایت صرفاً با تخلیه، تزکیه و تطهیر قلب ممکن خواهد بود. روح انسان نیز پس از قلب او پاک می‌شود و جناب انسان پس از عبور از این مرحله به نفس مطمئنه دست پیدا کرده و جنبه‌هایی از کمالات عقلانی در وی نمایان می‌شود. این سیر ربانی خود از ابتدا به نیت پاک نیازمند است که پاکی نیت خود از ثمرات اخلاص است و به طور کل زمانی که نور انسان بر جوارح و جوانح اشخاص حاکم شد، در ادامه این نور الهی شیطان را از سالک الهی الله دور کرده و حیات عاریه وی را ثمربخش می‌کند.

علیرضا خاوری، از شاگردان آیت الله غروی علیاری